

P I V O T
Wellbeing Systems

עקרונות מנחים להעסקה

בגישת PIVOT

2018

פיבוט – קידום בריאות בפשטות בע"מ
קיבוץ עין השופט

עקרונות מנחים להעסקה בגישת PIVOT

PIVOT היא מערכת התערבות שלמה לקידום רווחה והשתתפות.

רווחה מוגדרת על ידי פיבוט כנקודת האיזון בין מאגר המשאבים של האדם לבין האתגרים והדרישות העומדים בפניו (דודג' ועמיתיה 2012). נקודת האיזון בין המשאבים לבין הדרישות באה לידי ביטוי בתחושת ביטחון, נעימות ונוחות של האדם בסביבתו, ומהווה תנאי להשתתפות מיטבית. ישנם מצבים בהם לא ניתן להסתמך על דווח האדם לגבי רווחתו. לצורך כך קיימים מספר קריטריונים אובייקטיביים שבמידה והם מתקיימים ניתן לומר שהאדם נמצא ברווחה: האדם לא מזיק לעצמו ולסביבתו, משתף פעולה בזרימת סדר היום בהתאם ליכולתו, קיימים דפוסי מנוחה ותנועה ביחס ליחידות ההשתתפות וביחס ליום כולו, האדם נמצא בהרמוניה יחסית עם סביבתו.

השתתפות מוגדרת על ידי פיבוט כלקיחת חלק באירועים ובפעילויות המהווים חלק מסדר יומו וממהלך חייו של האדם.

הנחת היסוד הבסיסית במודל העבודה של פיבוט היא, שכשאדם נמצא ברווחה הוא פחות מזיק לעצמו ויותר משתף פעולה בזרימת סדר היום בהתאם ליכולותיו. כדי להביא אדם ממצב של מצוקה לרווחה יש לוודא כי צרכיו מקבלים מענה מתאים:

1. **צרכים פיזיולוגיים** כמו נשימה, שתיה, אוכל, שינה, צרכים, כאב, חום/ קור, עוררות.
2. **צרכים רגשיים** וקוגניטיביים כמו ביטחון, תוכן, ענין, העדפה ומגע.
3. **צרכים תקשורתיים וחברתיים** כמו התמצאות בסדר היום, הבעת צרכים ורצונות.

עקרונות היסוד של ההעסקה זמינה ומותאמת לפי מערכת PIVOT:

1. **ממצוקה לרווחה** - המטרה הבסיסית והראשונה במעלה היא לעזור לאנשים לעבור ממצב של מצוקה למצב של רווחה. כדי לעשות זאת, בפיבוט משתמשים בשיטת טיפול שנקראת **החזקה**. החזקה הינה שיטה לפיה עושים שימוש בחפצים, בפעילות או ברעיונות - על מנת לעזור לאנשים להרגיש בטוחים ונינוחים בכוחות עצמם, בעזרה מזערית מהזולת, עם ולמרות קשיים ומגבלות ולאורך היממה. החזקה עוזרת לאנשים להגיע ממצב של מצוקה למצב של רווחה כשאנשים מוחזקים מווסתים, ומצויים במצב של רווחה, הם "מתנהגים יפה": פוחתות התנהגויות שאינן רצויות ופוחת הצורך בשימוש באמצעי קשירה וריסון. החזקה מעשירה את הטיפול

בערכים הומניים משפרים את רווחת האנשים, רווחת שותפי הטיפול ומסייעים במניעת שחיקה.

2. **השתתפות** - כל אדם נמצא וחווה טווח רחב ומגוון של סוגי השתתפות במהלך יומו וחיו. אנשים במצבי פגיעות חווים טווח מצומצם של סוגי השתתפות. חשוב לזכור שאדם במצוקה עסוק במצוקה שלו ואינו יכול להשתתף! סוג ההשתתפות של האדם נקבע על פי מה שהוא יכול לעשות בכוחות עצמו ב- 90% מהזמן. על מנת לאפשר העסקה מותאמת ליכולות ולצרכים של האדם יש לבחון ולקבוע, מהו סוג ההשתתפות העיקרי שהאדם מסוגל לו כעת ולקיים יחידות העסקה מגוונות המתאימות לסוג ההשתתפות העיקרי שנקבע.

3. **העסקה זמינה ומותאמת** - עיסוק הוא צורך אנושי בסיסי ואחת הדרכים לספק החזקה היא באמצעות העסקה. העסקה זמינה ומותאמת היא כל עשייה אנושית אותה האדם מסוגל לבצע או לצרוך בעצמו, ברווחה ובנעימות; וניכר שהיא מספקת אותו ומועילה לו ולסביבתו. פעילויות ההעסקה הן חלק בלתי נפרד מתהליכי ההחלמה ומקדמות השגת רווחה. לפי גישת פיבוט, העסקה צריכה להיות זמינה ומותאמת: **זמינה** בכך שהיא נגישה לשימוש בכל מקום ושעה; **ומותאמת** לצרכים וליכולות ההשתתפות של כל אדם. העסקה זמינה ומותאמת כוללת אמצעי החזקה וויסות וכן תכנים ותקשורת המשלימים את הטיפול התרופתי לכדי טיפול כוללני. כיום ניכר מהשטח כי יש קושי בהעסקת אנשים הנמצאים בסוגי השתתפות בסיסיים, כמו גם אתגר ממשי בהעסקה המתמשכת לאורך כל שעות היממה. **החזון של PIVOT**: שאמצעי העסקה מותאמים יהיו נגישים לרוב האנשים במשך היממה. העסקה מותאמת תתבצע על ידי כל שותפי הטיפול בעזרת תכנים מותאמים, ציוד ייעודי ותמיכה סביבתית.

סוגי השתתפות לפי PIVOT

- **שהייה** - אדם שוהה לבד עם עצמו, נח או נע בחלל, נמצא ליד התרחשות, ליד אחרים בסוגי השתתפות שונים. נמצא ברווחה וללא סימני מצוקה. בסוג השתתפות זה לא מתקיימת בהכרח מעורבות של הידיים.
- **עשייה** - פעולות ושימוש בחפצים שלא לצורך לו הם מיועדים באופן שאינו מחייב מבנה ותוצר. יכולה להיות גרייה לשם וויסות עצמי או תיקוף קיומי כמו תנועה חזרתית.

- **פעילות** - מבנה כלשהו שלא מחייב תוצר או תוצאה. כדי להגיע לשלב זה משלב העשייה יש להוסיף מיכל או מבנה.
- **מטלה** - פעילות שיש לה תוצר או תוצאה, הכוללים התייחסות למרכיב חיצוני מחייב כמו זמן, דיוק, רצף. ישנן מטלות פשוטות בעלות קריטריון אחד או שניים וישנן מטלות מורכבות שבהן מספר רב של קריטריונים.
- **עיסוק** - מטלה שיש לה ערך, עדיפות או חשיבות אישיים.
- **מעורבות** - בדומה לסוג ההשתתפות "שהייה", מבחינה זו שאינו מחייב השתתפות מעשית או עשייה בעזרת הידיים, אך בצירוף רגש, העדפה, מחויבות. לדוגמה: מעורבות כאוהד ספורט, מעורבות בפוליטיקה, מעורבות בבישול.
- **תפקוד** - בגישת פיבוט מתייחסים לתפקוד כמדד כללי ליכולתו של האדם לקיים סוג השתתפות בכל עת שהוא רוצה או נדרש.

התנגדויות - ניתן לראות שמצב בו אנשים נמצאים בעשייה ללא תוצר מעורר התנגדות ושיפוטיות. חונכנו לחשוב ש"פעולה בלי תוצר לא שווה שום דבר!" ש"זה לא מכבד", "זה חזרתי", "אובססיבי", "זה שטויות", "אין לזה ערך", "זה לא נראה טוב".
לפי גישת פיבוט:

התוצר הראשון המשמעותי ביותר של העסקה זמינה ומותאמת הוא רווחה למטופל ולסביבתו, התוצר השני הוא קידום השתתפות. השגת רווחה והשגת השתתפות הם מדדי ההצלחה של פיבוט.

העסקה מותאמת לסוג השתתפות: פעמים רבות ניכר כי יש לשותפי הטיפול נטייה לדרוש מאנשים סוג השתתפות גבוה יותר מיכולתם באותו הרגע. במצב בו אדם נדרש לבצע משהו כשאינו לו יכולת או משאבים לבצעו, הוא יביע מצוקה שתבטא בהתפרצויות ובהתנהגויות שליליות. הדבר דומה לדרישה מאדם חולה, נטול משאבים וכוחות, להמשיך להשתתף ולתפקד בשגרת יומו באופן רגיל ללא ההתאמה המתבקשת.

חשוב לזכור כי על מנת שאדם יהיה ברווחה - מאגר המשאבים שלו צריך להיות מלא, כלומר באיזון מול הדרישות ממנו. אדם שנמצא בפגיעות, הוא אדם עם מיעוט משאבים. בפיבוט דואגים למלא את מאגר המשאבים של האנשים בטיפולנו על ידי סיפוק הצרכים הבסיסיים: צרכים פיזיולוגיים, צרכים קוגניטיביים ורגשיים וצרכי תקשורת, באמצעות העסקה זמינה ומותאמת. רק אחרי שהאדם נמצא ברווחה אפשר יהיה לגלות את סוג ההשתתפות שלו ולהעסיק אותו בהתאם ליכולותיו.

שינוי תפיסה -

במצבים בהם אדם נמצא לאורך זמן בסוג השתתפות ללא תוצר, כמו למשל בשהייה, בעשייה או בפעילות - נראה כי שותפי הטיפול מתקשים להכיר במצבים אלה כסוגי השתתפות לגיטימיים ולכבדם.

התפיסה כי מודל העסקה של אנשים עם יכולות השתתפות מצומצמות צריך לחקות או לדמות תהליכי 'עבודה', אינה מועילה ויש לשנות אותה.

חשוב ביותר לחדול מהניסיון להביא אדם לפעול בסוגי השתתפות מעבר ליכולתו הנוכחית, ולספק לו יחידות העסקה לפי יכולתו כדי שיוכל להגיע למצב של רווחה והחזקה מתמשכת.

כדי לשנות את התפיסה מהעסקה שמדמה תהליכי עבודה להעסקה מותאמת, יש לזהות, ולקבל את יכולתו הנוכחית של האדם, ולתת לו הזדמנות להשתתף בהתאם לכוחותיו ויכולותיו. שינוי תפיסה זה מהווה תנאי הכרחי לאפשרויות ההתקדמות בהמשך.

עקרונות לבניית סדר יום - המטרה של פיבוט היא לעזור לאנשים ולשותפי הטיפול

שלהם ליצור סדר יום שמותאם לצרכיהם ולכוחותיהם, לפי מספר עקרונות:

- ✓ **תכניות העסקה או סדר יום** הם – תכניות להחזקה רציפה לאורך כל היום באמצעות יחידות העסקה זמינות ומותאמות לאורך היום, כולל אפשרות להעסקה בלילה.
  - ✓ התאמת יחידות העסקה זמינות ומותאמות לסדר היום מבחינת רמת העוררות של האדם.
  - ✓ שימוש בפעילויות הידועות כמועילות לאוכלוסייה זו המשלימות את הטיפול התרופתי.
  - ✓ התייחסות מיוחדת והגברת החזקה בזמנים מאתגרים כמו למשל כאשר שותפי הטיפול עסוקים בדבר או במקום אחר, בזמנים שבהם אנשים נדרשים להמתין, בעת ביקורים או כניסת זרים, עם רדת החושך, בזמני שינוי או יציאה משגרה.
  - ✓ על סדר היום להתאים לאדם בכל עת, בין אם הוא נמצא במסגרת מוסדית ובין אם הוא נמצא במסגרת שיקומית או ביתית.
- יחידות העסקה** הן אבני הבניין של סדר היום.
- משך הזמן:** כל יחידה נמשכת בין 15-30 דקות.
- תוכן:** התוכן של יחידות העסקה מכוון
- לתת מענה לצרכים אנושיים בסיסיים כמו תנועה ומנוחה

- לקדם מטרות טיפוליות כמו ויסות, ייצוב מצב רוח וטיפוח עצמי
- לאפשר עיסוקי פנאי והנאה.

העדפות ותחומי עניין: במידה וידועות העדפות עיסוקיות של האנשים ושל שותפי הטיפול, שילובם בסדר היום מומלץ.

זמינות: על המשאבים הנדרשים להפעלת היחידות להיות זמינים ושלאפשר להשיגם בקלות יחסית. המשאבים כוללים אביזרים, ציוד, כוח אדם, רצון ועוד.

התאמה: על יחידות ההעסקה להתאים למגוון סוגי ההשתתפות.

מיקום: עדיף לקיים את יחידות ההעסקה בחלל המרכזי. ניתן לחלק אביזרים וסוגי פעילות לפינות שונות במרחב בו נמצאים האנשים.

שיבוץ בסדר היום: יש שעות בסדר היום בהן האנשים נמצאים באי-שקט ושותפי הטיפול רואים יותר התפרצויות. לפי פיבוט זהו סימן המעיד על מצוקה ועל הצורך לתגבר את ההחזקה. כיום ההחזקה העיקרית שניתנת במחלקות למטופלים היא החזקה המתבצעת על ידי שותפי הטיפול עצמם. בפיבוט מצאנו כי בשעות בהן שותפי הטיפול עסוקים בחלוקת תרופות, ביצוע בדיקות ובהכרח לבצע פעולות שגרה אחרות, האנשים לא מקבלים את רמת ההחזקה הנדרשת להם. מצבים אלה מהווים קושי גדול עבור שותפי הטיפול כמו גם המטופלים עצמם. אחת הדרכים לתת מענה למצבים אלה היא לספק החזקה על ידי יחידות העסקה העושות שימוש באמצעי וויסות ובציוד המפחיתים את הצורך בשימוש בכוח אדם.

הזמנה לפעילות: על מנת להזמין אנשים להשתתף ביחידות העסקה משתמשים בצליל/בתאורה כדי לציין שיש פעילות בחלל מרכזי. אין צורך לקרוא לאנשים באופן אישי.

תפקידי שותפי הטיפול: יחידות העסקה צריכות להיות מותאמות ורלוונטיות לשותפי הטיפול המפעילים אותן. כאשר מי משותפי הטיפול נהנה ממה שהוא עושה, הוא יצליח לגרום לאנשים סביבו להצטרף אליו. על שותפי הטיפול להגיש את אמצעי הטיפול לאנשים במקומות ובזמנים שהוסכם עליהם בתכנית העסקה היומית, לפעול עם האמצעים בעצמו ולעודד חיקוי. עליו להיראות נינוח ולקיים תקשורת חיובית עם המטופלים.

הדרך לגרום לאנשים להצטרף לפעילות היא להציע מגוון של אפשרויות, גם כאשר אנשים נמצאים במיטה או יושבים בכיסא, יש להציע להם אפשרויות העסקה היכן שהם נמצאים.

יחידות העסקה מומלצות:

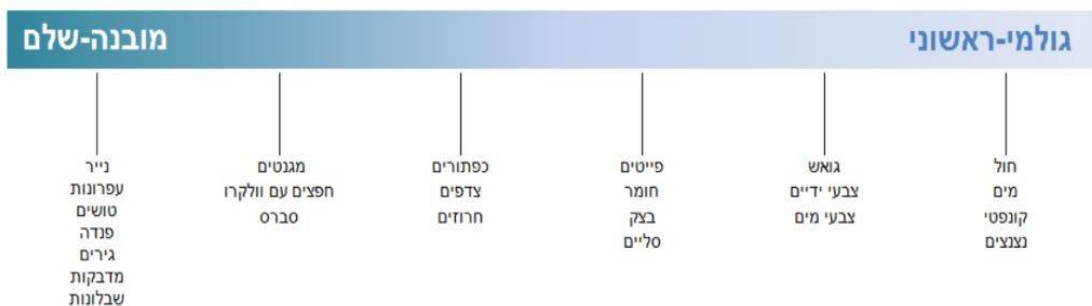
שם היחידה	רציונל טיפולי	רכיבי היחידה	חלק ביום /תדירות
הנעת הגוף	תרומה משמעותית בהחלמה ושמירה על בריאות הגוף והנפש	מקרן וסרטונים, כדורי גומי, כדורי קוצים, גומיות, כסאות. מוקרן בחלל מרכזי.	בוקר ואחה"צ כל יום
הרפיה ומדיטציה	לימוד אמצעי ויסות תרגול הקשבה, הרגעה	כסאות, הנחיה באמצעות וידאו יוגה/מדיטציה/הרפיה. מוקרן בחלל מרכזי.	צהריים וערב כל יום
טיפול וטיפוח	שמירה על טיפוח וטיפול עצמי	קרמים שונים, אביזרי מסאז', לקים ואיפור	אחה"צ 2-3 פעמים בשבוע
ויסות	לימוד אמצעי ויסות מותאמים	כרית חמה, שמיכה כבדה, שמיכה רכה (מינקי פליז), כדורי לחץ, ויברציה, פעילויות עצירה ותנועה. מונחה על ידי איש צוות.	אחר הצהריים כל יום
עיסוקי פנאי: אומנות, יצירה, מוסיקה, אפיה ובישול, משחקי חשיבה.	נעימות ורווחה. לימוד של עיסוקי פנאי מתאימים לאדם במצב פגיע	משחקים, מוצרים לאפייה, מבחר צבעים וחומרים ליצירה, מוסיקה מגוונת. מונחה על ידי איש צוות.	בוקר ואחה"צ כל יום
סרט או יחידה מוקרנת	יצרים מוקד עניין להשתתפות רחבה, ללא צורך במעורבות צוות טיפולי. בתנאי	מקרן וסרטים שונים: וולט דיסני, מערכונים של הגשש החיוור, מחזות זמר: צלילי	צהריים וערב כל יום

	המוסיקה, שיר אשיר בגשם וכד'. יחידות מוקרנות של פעילויות שהתקיימו במקום בעבר: ימי הולדת, חגים וכד'. מוקרן בחלל המרכזי/בחדר טלוויזיה.	שמותאם במדויק לאוכלוסייה	
בוקר כל יום	פינת קפה, מגוון עיתונים ומגאזינים, משחקי שולחן. מופעל על ידי איש צוות בחלל המרכזי שעושה מודלינג ומנהל שיחה עם המטופלים.	התחלה הדרגתית ונינוחה של היום המעביר את האנשים בהדרגה משינה לפעילות בעזרת תוכן מגוון וחופשי: עיתונים, קפה, משחקי שולחן	העסקת בוקר
לילה כל יום	וידאו, משחקים לאחד	החזקה בשעות הלילה לאנשים שמתקשים לישון/להירדם כך שיוכלו להיות ערים ללא החזקה של צוות מועט הקיים בלילה	יחידות לילה
אחה"צ 2-3 פעמים בשבוע	שולחנות וכסאות, פינת קפה, כיבוד קל שהוכן מבעוד מועד, מטופלים שמכינים ומגישים קפה וכיבוד למטופלים אחרים. איש צוות מלווה את הפעילות.	חוויה של מציאות נורמטיבית חוץ אשפוזית, תרגול מיומנויות חברתיות, הכנת אוכל, משקאות	בית קפה

	משחקים ליחיד ולמספר משתתפים, משחקי העסקה קטנים-(fidget toys), לוחות גיר ומגנט, גירים ומגנטים בצורות מספרים ואותיות.	מתן אפשרויות העסקה בתוך ביקור המשפחות, שלא תמיד יודעות כיצד לנהוג עם יקירן במצבו	ביקור משפחות

בעת התאמת יחידות הפעלה באמצעות חומרי אמנות ויצירה, חשוב לשים לב שהחומרים עצמם נמצאים על רצף שבקצהו האחד נמצאים חומרים מובנים - שלמים ובקצהו האחר חומרים גולמיים - ראשוניים¹.
לדוגמה:

בחירת חומרים: אנשים בפגיעות נמצאים לעיתים קרובות במצב רגשי, מחשבתי ולעיתים אף פיזי, הנוטה לפיזור ופירוק. על מנת לקדם את רווחתם בעזרת העסקה, חשוב לבחור חומרים ופעילויות התומכים בתחושה של באיסוף, כינוס וחיזוק השלם באמצעות חומרים מובנים.

חומרים מובנים-אלו חומרים בעלי מבנה ברור, מוגמרים, בעלי צורה שלמה, יכולים להיות בעלי משמעות רגשית, קוגניטיבית וסימבולית. חומרים אלה נשלטים בקלות. לדוגמא: נייר קטן, טושים, צבעי פנדה, עפרונות, גירים, מדבקות, שבלונות, מגנטים, חותמות, חפצים עם ולקרו וכד'.

השימוש בחומרים המובנים תורם לתחושת שליטה, איסוף ואיחוי של המטופלים ובכך גם

¹ הרעיון בהשראת רצף התרפיות בהבעה: Hinz,L. (2009) Expressive Therapies Continuum. New York: Taylor & Francis Group

מקדם רווחה. בתהליך ההעסקה נציע למטופלים פעולות של הכנסה, חיבור ואיסוף בעזרת חומרים אלו.

חומרים ראשוניים - חומרים גולמיים, יכולים להיות מסה של גרגרים או עיסה. חומרים אלה הם חסרי צורה מובחנת נוטים להתפזר להתפורר ולהימרח. הם יכולים לקבל כל צורה, בתנאי שהאדם הפועל עליהם יחם אותה ופועל להשיגה.

המלצתנו להעדפת שימוש בחומרים מובנים על פני חומרים ראשוניים נוגעת להעסקה מותאמת בגישת פיבוט בלבד. חומרים ראשוניים יכולים להיות מועילים ומתאימים כאשר הם מופעלים בידי מטפל מוסמך שהוכשר לכך.

לסיכום

בגישת PIVOT העסקה מותאמת קשורה לרווחה והשתתפות. עקרונות אלה משפיעים אלה על אלה באופן רציף ומהווים מטרות ושלבים בעבודה במערכת PIVOT המאפשרים השגת רווחה עבור האדם המטופל, החזקתו במעגל יציב של רווחה וקידומו עד למיטבו הנוכחי.

עיקרון 1 - לעזור לאדם להגיע ממצוקה לרווחה תוך מענה לצרכיו בסיסיים

עיקרון 2 – לזהות את סוג ההשתתפות המתאים לאדם כעת ולהתאים לו יחידות העסקה מתאימות ליכולתו

עיקרון 3 – לקיים מערך החזקה באמצעות יחידות העסקה מותאמות זמינות בסביבת המחיה של האדם

קיום שלושה עקרונות אלה מסייע לאנשים ולשותפי הטיפול שלהם לקיים מערכת מאוזנת ומקדמת רווחה לאורך זמן.

